

ÖZET

Büyük Selçuklu Devleti zamanından Cumhuriyet'in kuruluşuna dek Ortadoğu coğrafyasının temel eğitim kurumu özelliğini taşıyan medreseler, Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle yasal olarak kapatılmışlardır. Ancak toplumun devam eden dinî eğitim ihtiyacı, özellikle merkezî devletin ulaşamadığı kırsal bölgelerde yine medreselerce karşılanmaya devam etmiştir. Kürdistan bölgesinde bu medrese hocalarına 'mele' (molla) adı verilmektedir. Medreselere ilişkin mimarî, eğitim ve din alanlarında çeşitli akademik çalışmalar yapılmıştır ancak laik Türk ulus devletinin sınırları içerisinde, Cumhuriyet yeniliklerinin uygulamaya koyulması sürecinden Adalet ve Kalkınma Partisi dönemine kadar maruz kaldıkları tüm yasak ve baskılara rağmen medrese geleneğini sürdürmek için çabalayan bu din adamlarının yaşantılarına ilişkin herhangi bir akademik çalışma bulunmamaktadır. Buradan hareketle ortaya çıkan bu çalışmanın temel amacı, melelerin medrese geleneğini sürdürmeye gayret ederken yaşadıkları dönüşümü, Kürt ve Müslüman kimlikleriyle Cumhuriyet tarihi boyunca yaşadıkları zorlukları onların tanıklıkları eşliğinde gün yüzüne çıkarmaktır. Bunun yanı sıra Kürdistan medreselerinin yapısı, bölgedeki siyasî çatışma ortamının aktörleriyle olan etkileşimleri, Türkiye'deki siyasal ve toplumsal değişimlerin medreseler üzerindeki etkisi de çalışmada yer alan konulardandır. Çalışma kapsamında yapılan birebir görüşmeler Muş ve Diyarbakır illeri ile tarihî Norşin medreselerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeciler, hâlihazırda müderrislik görevini sürdürmekte olan meleler ile geçmişte medrese eğitimi almış kişiler arasından seçilmiştir.

Anahtar kelimeler: medrese, mele, molla, Kürdistan, şark medreseleri